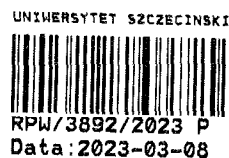

Dr hab. Ryszard Kata, prof. UR
Instytut Ekonomii i Finansów
Uniwersytet Rzeszowski
ul. Ćwiklińskiej 2, 35-601 Rzeszów

Recenzja rozprawy doktorskiej

mgr Teresy Domańskiej-Felczak

**pt. „Kredyt handlowy w kształtowaniu efektywności finansowej spółdzielni
mleczarskich”**

napisanej pod kierunkiem dr hab. Mirosława Wasilewskiego, prof. SGGW

1. Znaczenie i aktualność podjętej problematyki

W literaturze światowej, jak i w rodzimym piśmiennictwie zagadnienie kredytu handlowego (kupieckiego) nie jest nowe. Liczne prace z tego zakresu koncentrują się na analizie kredytu kupieckiego w aspekcie zarządzania krótkoterminowymi aktywami i pasywami przedsiębiorstwa, wpływie opóźnień w regulowaniu zobowiązań z tytułu dostaw i usług przez odbiorców na kondycję ekonomiczno-finansową dostawcy, znaczeniu kredytu kupieckiego w hierarchii źródeł finansowania przedsiębiorstwa czy analizie zjawiska substytucji między kredytem kupieckim a bankowym. Znaczenie kredytu handlowego w procesach gospodarczych, relacjach handlowych i płatniczych między kontrahentami w polskiej gospodarce bez wątpienia rośnie. Zmieniają się także uwarunkowania prawne, ekonomiczne i inne, które determinują stosowanie kredytu handlowego przez przedsiębiorstwa i kształtowanie odpowiedniej polityki w tym zakresie, która uwzględniałaby zmienność sytuacji gospodarczej i rosnącą niepewność w otoczeniu makroekonomicznym. Stosowanie kredytu kupieckiego jest zróżnicowane w różnych sektorach gospodarki i ewoluuje wraz z zmieniającą się rzeczywistością gospodarczą. Na wykorzystanie tego instrumentu finansowania krótkoterminowego wpływ ma wiele czynników dotyczących całej gospodarki i rynku, jak chociażby inflacja, jak i specyficznych dla określonych sektorów gospodarki. Specyfika sektorowa i branżowa bez wątpienia ma także znaczenie dla wpływu kredytu handlowego na efektywność finansową przedsiębiorstw.

Biorąc pod uwagę wymienione wyżej fakty uważam, że praca doktorska mgr Teresy Domańskiej-Felczak podejmuje problem ważny z punktu widzenia społecznego i gospodarczego oraz aktualny. Recenzowana rozprawa koncentruje się na analizie problematyki kredytu handlowego od strony jego wpływu na kształtowanie efektywności finansowej przedsiębiorstw. Autorka skupia uwagę na sektorze mleczarskim, badając stosowanie kredytu han-

dlowego przez spółdzielnie mleczarskie, zarówno jako dawców, jak i biorców tego kredytu. Dla przedsiębiorstw mleczarskich, które zwykle kooperują zarówno po stronie zaopatrzenia surowcowego, jak i zbytu produktów z wieloma dostawcami i odbiorcami, kredyt kupiecki ma fundamentalne znaczenie w strukturze finansowania działalności gospodarczej, budowaniu relacji rynkowych, jest narzędziem kształtowania pozycji konkurencyjnej i ma duże znaczenie dla kondycji finansowej. Sektor spółdzielczości mleczarskiej jest zatem szczególnie interesującym obiektem badań w kontekście podejmowanej problematyki, dlatego podjęty w dysertacji problem badawczy uznaję za trafny i uzasadniony.

2. Ocena struktury pracy uwzględniająca realizację zadania badawczego

Rozprawa liczy 323 strony i składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, podsumowania i wniosków, bibliografii, spisu tabel i rysunków oraz aneksu.

Praca zawiera elementy teoretyczne i empiryczne. Wkład Doktorantki w rozwiązanie podjętego problemu jest wynikiem kompilacji krytyczno-poznawczej analizy literatury, analizy danych statystyki publicznej oraz własnych badań empirycznych. W mojej ocenie atutem rozprawy jest wnikliwa, dobrze przeprowadzona analiza empiryczna, która pozwoliła na realizację celu głównego i weryfikację hipotez badawczych. O skali analiz empirycznych świadczy fakt, że ich wyniki zaprezentowano w 80 tabelach i 67 rysunkach, nie licząc tabel i rysunków ujętych w Aneksie. Słabsza jest natomiast część teoretyczna. W pracy opisano dosyć szczegółowo istotę kredytu handlowego, jego funkcje i znaczenie w transakcjach gospodarczych. Podobnie cele i kształt polityki kredytu handlowego. Na bazie teorii ekonomii i finansów pobieżnie opisano jednak kredyt handlowy jako instrument finansowania krótkoterminowego oraz instrument budowania relacji rynkowych z kontrahentami.

3. Cele pracy i hipotezy badawcze

Cel główny został sformułowany, jako *określenie zależności między realizowaną polityką kredytu handlowego a efektywnością finansową funkcjonowania spółdzielni mleczarskich.*

Celowi głównemu towarzyszy 6 celów szczegółowych, które można uznać jako zadania badawcze prowadzące do realizacji celu głównego. Dotyczą one opisu istoty kredytu handlowego i zarządzania tym kredytem, oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej spółdzielni mleczarskich, identyfikacji strategii w zakresie udzielania i zaciągania kredytu kupieckiego oraz ustalenia zależności pomiędzy określoną polityką kredytu handlowego w spółdzielniach mleczarskich a ich efektywnością finansową. Ostatni z celów dotyczy ustalenia opinii zarządzających spółdzielniami mleczarskimi w zakresie kształtowania polityki kredytu handlowego.

Sformułowany przez Autorkę cel główny i cele szczegółowe oceniam pozytywnie, w tym sensie, że dotyczą one bezpośrednio podjętego problemu badawczego, ponadto są sfor-

mułowane zwięzłe i co najważniejsze zostały one zrealizowane w toku przeprowadzonych badań. Mankamentem jest jednak brak celu teoriopoznawczego. Brakuje także celu, który odnosiłoby się do wymiaru aplikacyjnego prowadzonych badań. Można mieć też pewne zastrzeżenia do treści sformułowanych celów. Na przykład w celu głównym zbędne jest słowo „funkcjonowania”. Z kolei w celu szczegółowym nr 3, zamiast „wyznaczenie strategii” Autorka powinna użyć sformułowania „identyfikacja/ustalenie strategii”.

Dla rozwiązania problemu badawczego, Doktorantka sformułowała hipotezę główną oraz 3 hipotezy szczegółowe o następującym brzmieniu:

HG – *Realizowana polityka w zakresie kredytu handlowego różnicuje poziom efektywności finansowej spółdzielni mleczarskich.*

H1 – *Wraz ze zmniejszaniem relacji należności do zobowiązań (z tytułu dostaw i usług) zwiększa się efektywność finansowa spółdzielni mleczarskich.*

H2 – *Strategia udzielania kredytu handlowego jest zróżnicowana w zależności od skali sprzedaży i pozycji kredytowej spółdzielni mleczarskich.*

H3 – *Zarządzający spółdzielniami mleczarskimi planują i konsekwentnie realizują przyjętą strategię w zakresie kredytu handlowego.*

Hipotezy pod względem merytorycznym oceniam pozytywnie, są zwięzłe i ściśle powiązane z problemem badawczym. Pewne zastrzeżenia budzi treść hipotezy głównej, gdyż nie zostało w niej jednoznacznie określone jaka konkretnie polityka w zakresie kredytu handlowego (konserwatywna, umiarkowana, czy też agresywna), w jakim kierunku wpływa na efektywność finansową spółdzielni mleczarskich. Ponieważ trudno byłoby w jednej hipotezie określić wpływ wszystkich wariantów polityki kredytowej na efektywność finansową spółdzielni można przyjąć, że wybrana przez Autorkę jej „syntetyczna” wersja spełnia wymogi merytoryczne hipotezy badawczej, niemniej komplikuje to jej weryfikację. Generalnie stwierdzam, że postawione w pracy hipotezy badawcze zostały w badaniach zweryfikowane.

4. Metody badawcze oraz dobór i wykorzystanie materiałów źródłowych

Doktorantka wykorzystwała takie metody badawcze jak: studia literatury, metodę dedukcyjną, analizę dokumentacji i danych, analizę wskaźnikową, metodę ABC w zakresie klasyfikacji badanych jednostek do określonych grup, analizę współzależności zmiennych, wielowymiarową analizę porównawczą z wykorzystaniem autorskiego wskaźnika syntetycznego.

Zastosowane metody są adekwatne do podjętego problemu. W części metodycznej (rozdział 1) Autorka przedstawiła tok postępowania badawczego, źródła materiałów empirycznych oraz metody gromadzenia i przetwarzania danych empirycznych. Krótko opisała także wywiady kwestionariuszowe przeprowadzone dla realizacji zadania badawczego.

Doktorantka oparła analizę zarówno na danych wtórnych, tj. głównie statystykach GUS dotyczących sektora mleczarskiego, jak i na danych pierwotnych pozyskanych ze sprawozdawczości finansowej objętych badaniem 68 spółdzielni mleczarskich funkcjonujących w Polsce w latach 2010-2016, które zgodnie z prawem ogłaszały sprawozdania finansowe (próba całościowa). W tej próbie znalazły się spółdzielnie o różnej wielkości i skali działania. Dodatkowym źródłem danych pierwotnych były wywiady z użyciem kwestionariusza przeprowadzone z pracownikami działów księgowości i handlu 18 spółdzielni mleczarskich, wskazanymi przez zarządzających tymi spółdzielniami.

Na uwagę zasługuje bardzo klarowny i właściwie ustrukturyzowany opis metodyki badań i analiz empirycznych. Zaletą prezentacji wyników na licznych wykresach jest ich jednolita forma graficzna, układ i kolorystyka, co pozwala czytelnikowi łatwo analizować wyniki w sytuacji podziału badanych jednostek na różne grupy w zależności od określonego kryterium.

5. Ocena wykorzystania literatury oraz strona edycyjna i stylistyczna

Bibliografia pracy obejmuje 249 pozycji naukowych, w tym około 10% to literatura anglojęzyczna. Ponadto przytoczono 17 krajowych aktów prawnych, głównie z obszaru prawa bankowego i spółdzielczego oraz prawa bilansowego i gospodarczego. Literatura jest właściwa w kontekście tematu dysertacji, tj. dotyczy głównie spółdzielczości mleczarskiej, problematyki kredytu handlowego, efektywności finansowej przedsiębiorstw i zarządzania finansami przedsiębiorstw. Niewątpliwie zasób zacytowanej literatury należy uznać za wystarczający dla rozwiązania podjętego zadania badawczego, niemniej dominuje literatura, która wiąże się ściśle z badaniami empirycznymi. Niezbyt licznie reprezentowana jest literatura zagraniczna, a w szczególności literatura, która pozwoliłaby badany problem lepiej „osadzić” na gruncie teorii ekonomii (chodzi np. o teorię kosztów transakcyjnych, teorię asymetrii informacyjnej).

Od strony językowej i stylistycznej recenzowaną rozprawę należy ocenić pozytywnie. Pracę czyta się płynnie, jest też starannie przygotowana pod względem edytorskim.

6. Szczegółowa ocena merytoryczna rozprawy

We Wstępie Autorka uzasadniła wybór tematyki dysertacji oraz określiła problem badawczy poprzez sformułowanie celów pracy i hipotez badawczych.

Rozdział 1 (s. 13-41), zatytułowany *Metodyka i założenia badań*, zawiera opis doboru jednostek objętych badaniami empirycznymi, a także opis źródeł materiałów i zastosowanych metod badawczych. Autorka opisała wskaźniki jakie wykorzystywała do pomiaru i oceny efektywności finansowej spółdzielni mleczarskich. Na uwagę zasługuje fakt, że Doktorantka dokonała modyfikacji klasycznych wskaźników rentowności, a także wskaźników sprawności działania, w szczególności wskaźników dotyczących rotacji i cyklu należności oraz zobowią-

zań z tytułu towarów i usług. Modyfikacje te miały na celu uwzględnienie specyfiki spółdzielni mleczarskich, jako podmiotów spółdzielczych, powiązanych kapitałowo z dostawcami, a niekiedy także odbiorcami surowców, produktów i usług. Modyfikacja klasycznych wskaźników rentowności: funduszu własnego (ROE), aktywów (ROS) i przychodów ze sprzedaży (ROS) polegająca na powiększeniu zysku netto o udziały objęte przez rolników dostawców mleka, a jednocześnie udziałowców spółdzielni, pozwoliła na bardziej adekwatną ocenę rentowności spółdzielni. Wartościowym wkładem do metodyki badań empirycznych jest także zaproponowanie przez Autorkę syntetycznego wskaźnika polityki kredytowej oraz zastosowanie metody ABC do podziału kontrahentów spółdzielni (odbiorców) na 3 grupy w zależności od ich znaczenia dla kształtowania przychodów ze sprzedaży i kwoty należności z tytułu dostaw i usług. Doktorantka podzieliła badane spółdzielnie według kilku kryteriów, tj. przychodów ze sprzedaży, wielkości funduszy własnych, strategii udzielania kredytu handlowego, strategii zaciągania kredytu i tzw. pozycji kredytowej.

W rozdziale 2 (s. 42-109) Doktorantka przedstawiła istotę kredytu handlowego oraz jego funkcje w odniesieniu do teorii finansów oraz praktyki gospodarczej na świecie i w Polsce. Opis jest merytoryczny, ale niepotrzebnie Autorka powtarza wiele tez i treści, które już wcześniej były przytoczone. W dalszej części rozdziału znajdujemy charakterystykę motywów udzielania i korzystania z kredytu handlowego przez przedsiębiorstwa. Dalej Autorka skupia się na kwestii kształtowania struktury kapitałowej oraz znaczeniu kapitału obrotowego netto dla stabilności finansowej podmiotów gospodarczych. W drugiej części rozdziału podejmowana jest problematyka kształtowania polityki kredytu handlowego przez przedsiębiorstwa, strategii jakie w tym zakresie mogą być stosowane oraz instrumentów wykorzystywanych w realizacji określonej polityki kredytowej. Doktorantka opisała problematykę kredytu handlowego zarówno do strony dawców kredytu (dostawców/wierzycieli), jak i od strony biorców tego kredytu (odbiorców/dłużników). Dostyć obszerny rozdział 2 kończy podrozdział 2.6 zatytułowany *Kredyt handlowy a główny cel działalności spółdzielni mleczarskich*. W rozdziale tym Autorka przedstawiła m.in. istotę spółdzielni mleczarskiej jako podmiotu, którego funkcjonowanie reguluje prawo spółdzielcze. Opisała specyfikę przedsiębiorstwa spółdzielczego w kontekście jego celów działalności. Podjęła też kwestię znaczenia kredytu handlowego w działalności gospodarczej spółdzielni mleczarskiej. W mojej ocenie treści te powinny być przeniesione do rozdziału 3. W tabeli 7 (s. 106) Autorka przedstawiła nie tylko szanse i zagrożenia związane z wykorzystaniem kredytu handlowego - jak sugeruje tytuł tabeli - ale także korzyści i ewentualne niekorzyści (koszty) stosowania tego instrumentu.

W rozdziale 3 (s. 53-80) Autorka przedstawiła zarys historyczny tworzenia i rozwoju spółdzielczości mleczarskiej na ziemiach polskich od połowy XIX wieku po czasy współczesne. W rozdziale 3.2 Autorka przedstawiła dane dotyczące światowej produkcji mleka i udziału

łu Polski w produkcji mleka krowiego w Europie i na świecie. Na bazie danych GUS analizowała wielkość podaży mleka, przeciętne ceny surowca i dynamikę produkcji wyrobów mlecznych w Polsce w latach 2010-2016. Dokonała analizy wyników finansowych sektora mleczarskiego w badanym okresie, a także opisała badania jakie były prowadzone w ostatnich latach w Polsce w obszarze efektywności ekonomiczno-finansowej spółdzielni mleczarskich. Dalej, w rozdziale 3, znajdujemy charakterystykę struktury majątkowej i kapitałowej spółdzielni mleczarskich. Ta część ma już charakter stricte empiryczny. Ogólna charakterystyka aktywów i pasywów spółdzielni mleczarskich prowadzi do analizy wielkości i struktury zobowiązań i należności krótkoterminowych badanych podmiotów, a zatem bezpośrednio do analizy i oceny znaczenia kredytu handlowego, jako z jednej strony instrumentu kreującego należności od odbiorców, a z drugiej strony zobowiązania spółdzielni wobec dostawców. Spółdzielnie mleczarskie są zatem analizowane jako biorcy i dawcy kredytu handlowego. W dalszej części rozdziału Doktorantka dokonała analizy poziomu i struktury zadłużenia spółdzielni mleczarskich, a następnie za pomocą analizy wskaźnikowej dokonała analizy i oceny ich płynności, sprawności gospodarowania i rentowności. Dokonana przez mgr Teresę Domańską-Felczak analiza jest profesjonalna, przeprowadzona z wykorzystaniem parametrów statystyki opisowej, w przekroju wielkości spółdzielni ze względu na przychody ze sprzedaży oraz fundusze własne. Do treści rozdziału 3 mam 2 uwagi:

- 1) Charakterystyka rozwoju spółdzielczości mleczarskiej w Polsce jest dosyć pobieżna. Relatywnie mało uwagi poświęcono opisowi i analizie najważniejszych procesów, jakie zachodzą w sektorze i w jego otoczeniu w ostatnich latach. Chodzi w szczególności o procesy koncentracji i konsolidacji kapitałowej sektora oraz procesy koncentracji i „sieciowania” handlu detalicznego. Procesy te mają niebagatelne znaczenie dla sytuacji ekonomiczno-finansowej spółdzielni i kwestii polityki kredytu handlowego.
- 2) Tytuł rozdziału 3, tj. *Diagnoza funkcjonowania badanych spółdzielni mleczarskich*, jak i podrozdziału 3.2, tj. *Wielkość i pozycja rynkowa wybranych spółdzielni mleczarskich*, nie są w pełni adekwatne do treści tam zawartych.

W rozdziale 4 (s. 179-237) Doktorantka dokonała analizy polityki oraz strategii kredytu handlowego w spółdzielniach mleczarskich w Polsce i wpływu tych czynników na ich efektywność finansową. Analizy przedstawione w tym rozdziale mają zasadnicze znaczenie dla realizacji celów pracy i weryfikacji większości hipotez. Autorka dokonała szczegółowej analizy wielkości należności i zobowiązań z tytułu dostaw i usług, czyli wynikających ze stosowania i korzystania przez spółdzielnie z kredytu handlowego. Analizowała te składniki aktywów i pasywów pod kątem ich udziału w wielkościach bilansowych oraz pod kątem ich rotacji i ich wzajemnych relacji. Te ostatnie analizy pozwoliły na określenie tzw. pozycji kredytowej badanych spółdzielni, tj. jako dawców lub biorców kredytu handlowego per saldo. W

kontekście tego czynnika analizowała efektywność finansową spółdzielni z wykorzystaniem wskaźników ekonomiczno-finansowych oraz analizy korelacji, regresji i wariancji. Dalej Doktorantka określiła strategię spółdzielni - w odniesieniu do ich preferencji w zakresie opustów cenowych lub terminów płatności. Określiła także warianty strategii w zakresie udzielania kredytu handlowego, tj. konserwatywną, umiarkowaną i agresywną. Doktorantka ustaliła syntetyczny wskaźnik strategii udzielania kredytu handlowego. W oparciu o wyznaczone warianty pozycji kredytowej oraz strategii udzielania kredytu handlowego Autorka dokonała analizy ich wpływu na rentowność finansową spółdzielni, przy czym badała ten wpływ oddzielnie dla pozycji kredytowej i strategii kredytu handlowego oraz łącznie dla tych dwóch cech. Przeprowadzone badania prowadzą do bardzo interesujących wniosków, które mają nie tylko charakter diagnostyczny, ale także aplikacyjny. Wskazują jaka strategia udzielania kredytu handlowego przy określonej pozycji kredytowej może przynieść spółdzielni korzyści w zakresie poprawy efektywności finansowej. Przeprowadzone badania potwierdzają bardzo dobre opanowanie warsztatu badawczego przez Autorkę dysertacji oraz jej wysoką merytoryczną wiedzę w zakresie finansów przedsiębiorstwa.

W rozdziale 5 (s. 238-272) na bazie wywiadów kwestionariuszowych z przedstawicielami spółdzielni mleczarskich dokonano oceny polityki kredytu handlowego z perspektywy praktyki gospodarczej. Analiza obejmowała uwarunkowania, instrumenty oraz efekty określonej polityki badanych jednostek w zakresie zarówno udzielania, jak i przyjmowania kredytu handlowego. Przedstawiona przez Autorkę analiza wyników tych badań, głównie w postaci tabelarycznej i komentarza, była dokonana w przekroju aż pięciu kryteriów podziału badanych spółdzielni. Z jednej strony pozwoliło to na ustalenie interesujących zależności pomiędzy wielkością spółdzielni, czy też realizowanych przez spółdzielnie wariantów polityki kredytu handlowego, a wieloma aspektami dotyczącymi kredytów handlowych (np. warunkami ich udzielania, zabezpieczeniami, sposobami ograniczania ryzyka itd.). Z drugiej strony skutkowało to bardzo dużym „przeładowaniem informacyjnym” tabel. Trzeba jednak przyznać, że Autorka w sposób konsekwentny, uporządkowany i spójny przeprowadziła tę analizę i mimo bardzo obszernych i „rozdrobnionych” wyników badań, potrafiła ustalić najbardziej istotne zależności i wnioski. Dzięki dobremu pod względem stylistycznym oraz syntetycznemu opisowi wyników badań, czytelnik nie odczuwa znużenia wynikającego z mnogości prezentowanych wyników i informacji. Interesujące konkluzje płynące z badań należy jednak traktować ostrożnie w kontekście ich przypisania do całej zbiorowości generalnej, gdyż były one uzyskane na próbie liczącej tylko 18 jednostek, dodatkowo podzielonych na 2 lub 3 grupy w zależności od kryterium grupowania.

W części ostatniej, zatytułowanej *Podsumowanie i wnioski* (s. 273-281), Doktorantka dokonała rekapitulacji przeprowadzonej analizy. Odniosła się przede wszystkim do celu ba-

dań i poszczególnych hipotez badawczych. Doktoranta wykazała, że zarówno hipoteza główna, jak i trzy spośród hipotez szczegółowych zostały potwierdzone. Szczególnie istotnym ustaleniem Autorki jest potwierdzenie hipotezy, że określona polityka w zakresie kredytu handlowego, będąca w istocie kompilacją strategii jednostki w zakresie udzielania kredytu handlowego, jak i jego przyjmowania, wpływa istotnie na efektywność finansową jednostki. Z punktu widzenia interesu spółdzielni mleczarskiej najlepsza w aspekcie efektywności finansowej okazała się kombinacja konserwatywnej strategii udzielania kredytu handlowego przy jednoczesnym nastawieniu na szerokie korzystanie z odroczonej płatności, maksymalne wydłużanie płatności zobowiązań i ustawianie się w pozycji biorcy kredytu handlowego. Pozostaje jednak pytanie, jak taka strategia ma się do „moralności płatniczej” wobec rolników dostawców surowca i na ile jest możliwa do stosowania w sytuacji silnych procesów koncentracji po stronie zbytu produktów mleczarskich? Wyniki badań Doktorantki wskazują jednak, że także inne kombinacje polityki kredytu handlowego, jako dawcy i biorcy tego kredytu, mogą przynosić korzyści w zakresie poprawy rentowności spółdzielni mleczarskich. Szkoda, że formułując wnioski z badań Autorka skupiła się na aspektach diagnostycznych, a mało jest konkretnych wskazań dla praktyki gospodarczej.

Wywiązując się z roli recenzenta, oprócz wymienionych wcześniej pewnych usterek i słabości recenzowanej dysertacji, chciałbym sformułować dwie ogólne uwagi:

- 1) Autorka skupiła się na mikroekonomicznej analizie związku między kredytem handlowym a efektywnością finansową spółdzielni. Badając ten związek zbyt rzadko w mojej ocenie zwracała uwagę na specyfikę spółdzielni mleczarskich i rynku, na którym one działają (rozproszeni, słabi ekonomicznie dostawcy - skoncentrowani, silni ekonomicznie odbiorcy), co dla badanego zagadnienia ma znaczenie bardzo istotne.
- 2) Zbyt mało uwagi poświęciła Autorka relacjom spółdzielni z rolnikami dostawcami surowca mlecznego. Nasuwa się np. pytanie, czy spółdzielnie nie wykorzystują swojej często monopolistycznej pozycji (ściślej pozycji monopsonu) dla wydłużania terminów płatności zobowiązań wobec rolników dostawców mleka? Autorka wyjaśniła, że spółdzielnie muszą zapłacić rolnikom za mleko najpóźniej do 30 dni po wystawieniu faktury, ale jak wynika z opisu, dotyczy to rolników ryczałtowych. Tymczasem wielu rolników prowadzących produkcję mleczną jest podatnikami VAT na zasadach ogólnych. Jak w relacjach z takimi rolnikami kształtuje się przeciętny okres płatności zobowiązań? Odpowiedzi na to pytanie zabrakło.

Wykazane wyżej słabości nie przekreślają ogólnej bardzo pozytywnej oceny recenzowanej rozprawy. Usterki te nie wpłynęły zasadniczo na jakość przeprowadzonej analizy oraz rzetelność wniosków badań.

KONKLUZJA KOŃCOWA

Rozprawa doktorska przygotowana przez **mgr Teresę Domańską-Felczak** jest opracowaniem wartościowym, podejmującym ważny i aktualny problem społeczno-gospodarczy. Doktorantka wykazała umiejętność analizy, dedukcji i syntezy naukowej. Umiejętnie określiła problem badawczy i przeprowadziła uporządkowany wywód naukowy w oparciu o badania empiryczne. Pozwoliło to na sformułowanie interesujących wniosków z badań. W mojej ocenie w pełni zrealizowała zadanie badawcze podjęte w dysertacji.

Rozprawa przyczynia się do lepszego poznania zależności między realizowaną polityką kredytu handlowego a efektywnością finansową spółdzielni mleczarskich. Podjęta problematyka ma charakter uniwersalny, jednakże z uwagi na znaczenie kredytu handlowego dla spółdzielni mleczarskich, co jest determinowane strukturą ich rynku po stronie zaopatrzenia i zbytu, dla tych podmiotów jest to zagadnienie szczególnie istotne. Praca mgr Teresy Domańskiej-Felczak dostarcza dowodów, że realizacja odpowiedniej strategii w zakresie udzielania i przyjmowania kredytu handlowego, polegającej m.in. na koordynacji tych dwóch obszarów zarządzania finansowego może przyczynić się do poprawy efektywności finansowej spółdzielni mleczarskich. Z uwagi na rosnące znaczenie kredytu handlowego w obrotach gospodarczych w Polsce, wyniki badań mgr Teresy Domańskiej-Felczak przynoszą także interesujące wnioski dla przedsiębiorstw z innych sektorów gospodarki.

Recenzowana praca spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim określone przez ustawę o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 nr 65 poz. 595 z późn. zm.), tj.:

- stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego,
- wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki w zakresie nauk ekonomicznych,
- potwierdza umiejętność prowadzenia pracy naukowej przez Doktorantkę.

Biorąc powyższe pod uwagę, wnioskuję do Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego o **dopuszczenie rozprawy doktorskiej mgr Teresy Domańskiej-Felczak do publicznej obrony.**

Rzeszów, dnia 1 marca 2023 r.

(Ryszard Kata)

